

BEVEZETÉS

A Vörösmarty Mihály Könyvtár Helyismereti és digitalizálási csoportja könyvtárpedagógiai művet készített Székesfehérvár barokk emlékeiről; ennek célcsoportját az általános iskolai felső tagozatos és a középiskolás diákok jelentik.

A tanulók környezetéről szóló helytörténeti anyag különösen alkalmas a történeti képzetalkotás fejlesztésére, általában a történelem iránti érdeklődés felkeltésére, a hazafias és lokálpatrióta nevelésre.¹

A fejlődő személyiséget körülvevő környezet, annak minősége, ingergazdagsága, jellege fontos összetevőt képez mindazon élethatások tárában, amelyek a személyiség- és jellemfejlődés irányát eldöntik s az individuumot alakítják. A környezet egy olyan külső információforrás, ahol az ott élők tapasztalatokat élnek át, s amely által az emberi magatartások befolyásolást nyernek.² Akiről tudjuk, hogy milyen település és környezet formálta jellemét, arról – sztereotípiákat félretéve is – közelítőleg sejthetjük, „kivel” (milyen értékeket hordozó személyiséggel) állunk szemben. „Mondd az iskoládat, s megmondom, ki vagy!” – tartja egy erdélyi magyar mondás.³ Ennek belátásához még csak nem is szükséges (művészet)történésznek, sem földrajztudósnak vagy éppen pszichológusnak, szociológusnak lenni (noha jelen megállapítások szakszerű igazolásához ezen tudományok alkalmasak). Akár az Alpokaljáról, akár a Dél-Dunántúlról, akár északi hegyeinkből, akár a kelet-magyarországi puszták szilaj világából, akár az erdélyi irdatlan vadregényes hegyi fenyvesekből képviselteti magát egy-egy honfitársunk: a hon- és népismereti műveltséggel rendelkező hazánkfia képet tud alkotni, mennyire derűs vagy borús, mennyire megkímélt vagy mennyire villámsújtotta tájról érkezett az illető; s vajon a megkímélt táj bonyolultlan életérzésén nevelkedett, a díszes városi környezettől és lehetőségeitől kifinomult honfitársunk-e; vagy pedig a viharedzetség közepette is bizakodó, a magyar életrealitás és a népi kultúra hű őrzője-e az, akit honfitársunkként üdvözölhetünk. Miközben mindegyikük a magyar valóságot gazdagítja, a magyar néprajz virágcsokrát teszi teljesebbé, a magyar szimfónia sokoldalú gazdagságát erősíti.⁴ „Ami bennem dunántúli, legyen még dunántúlibb, ami erdélyi, legyen még erdélyibb, – mondja az anyaország – gyermekeim, legyetek áldottak abban, amiben különböztök. De legyenek áldottak a testvérek abban is, amiben azonosak: legyenek mennél magyarabbak.”⁵

Székesfehérvár – történelmi múltjából és földrajzi adottságaiból következően – e különbségek és hasonlóságok találkozási helye.

¹ Vas Károly: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 89. o.

² Douglas Amedeo: Emóciók a személy-környezet-viselkedés epizódokban. In: Környezetpszichológiai szöveggyűjtemény. (Szerk.: Dúll Andrea és Kovács Zoltán.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998. 183-206. o.

³ Beke György: Régi erdélyi iskolák. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989. 7. o.

⁴ Harsányi Zsolt: Beköszöntő. (A Pécsi művészeti hetek emlékkönyve. In: Művészeti hetek – Ungvár 1941. május 17. – június 8. Országos Irodalmi és Művészeti Tanács. Athenaeum, Budapest.) 70-71. o.

⁵ Harsányi Zsolt: Beköszöntő. (A Pécsi művészeti hetek emlékkönyve. In: Művészeti hetek – Ungvár 1941. május 17. – június 8. Országos Irodalmi és Művészeti Tanács. Athenaeum, Budapest.) 71. o.

Székesfehérvár – A királyi romkert és mögötte a barokk püspöki palota

A barokk Székesfehérvár bemutatásakor rögzíthetjük, hogy az egyik legősibb magyar város⁶ – amely „gazdagon kínálja a képző- és iparművészeti alkotásokat”⁷ – az egyik leingergazdagabb korstílus által bőkezűen megáldott állapotában tárul elénk: a város egyik legtündöklőbb művészettörténeti-építészeti korszakával. Ez a barokk. De mit is értünk e korstílus alatt?

A *barokk* a katolikus megújulással összefüggésben megjelenő művészeti irányzat – a reneszánsz után következő korstílus⁸.

A barokk kiindulási helye a 16. század végi Itália volt, majd Európa-szerte általánossá vált a 17-18. században.⁹

⁶ Kovács Péter – Szelényi Károly: A barokk Székesfehérvárott. Magyar Képek – F. Szelényi Ház, Budapest–Veszprém, 1993. 5. o.

⁷ Magony Imre: Székesfehérvár szobrai. Ma Kiadó, Székesfehérvár, 1995. 9. o.

⁸ ELŐZMÉNYEK: ▪ Az ókori (antik) *görög* és *római*, továbbá *ókeresztény* művészet nyomán, a római birodalom bukása után – a középkorban – soron következő művészeti korstílusok Európában:

▪ *Romanika, román stílus*: a római, az ókeresztény és a bizánci művészet ötvöződéséből keletkezett korstílus a 11-13. századi Európában. Vaskos falú, szűk ablakú, erőd-jellegű templomokkal.

▪ *Gótika*: a 12-13. századi Európa – Franciaországból elterjedt – művészeti irányzata. Építészetében a csúcsíves megoldások, falakon kívüli támpillérek, kőkeretekkel tagolt nagy ablakok jellemzik. Az elérhetetlen magasságban lakozó istenség fogalmát erősítette, akihez képest csak porszem az ember.

▪ *Reneszánsz* [„újjaszületés”]: a 14-16. századi Európában az antik világ értékeit felelevenítő, emberközpontú (humanista) művészeti korstílus; természetelvű, geometrikus ábrázolásmóddal.

▪ *Barokk*: a (16-) 17-18. századi Európában a katolikus megújulás művészeti korstílusa. (Markó László: Általános történelmi fogalomgyűjtemény. Holnap Kiadó, Bp., 1997.)

Eredendően arisztokrata művészet, a főpapi és fejedelmi udvarok művészete¹⁰, ám idővel a társadalom egyre teljesebb körére szélesedett ki. A barokk városok és templomok a közrendű emberek, a szegénynép lélektanára is hatást gyakoroltak, a barokk korstílus idején élő népművészet, népi építészet pedig „parasztbarokk” szakkifejezéssel külön értéként maradt ránk e korstílus idejéből.

A sokszor arisztokrata művészetként emlegetett barokk korstílusról Székesfehérvár esetében egy szakirodalmi mű – egészen más szemléletmóddal – úgy fogalmaz: „A barokk-kor emlékei Székesfehérvárott a polgárosodás útját jelzik. A magyarság lázas sietséggel igyekezett a művészetekben is helyrehozni a török uralom alatt elvesztett 150 évet. Nem uralkodók, nem is főúri mecénások itt a műpártolók, hanem az Egyház igényei és a polgárság összerakott áldozatos fillérei táplálják a művészetet.”¹¹ (E megfogalmazásból is kitűnik, hogy a török idők /1543-1688/ utánra is jelentős magyar polgárság maradt meg a város javára – bár a továbbiakban is sok üldöztetést szenvedtek, ekkor immár a „labanc” hivatalnokok és fegyveres erők sanyargatásától¹²; illetőleg voltak, akik vidékről költöztek be¹³, költöztek vissza¹⁴ a városba; a magyar iparosok jelentős szerepet tölthettek be a polgárosodó Székesfehérvár életében; erősítette őket a magyar kisnemesek és földművesek jelenléte.¹⁵ Tisztelettel említhetők emellett a lakosságvesztésüket pótló németek, morvák¹⁶ és szerbek¹⁷ által hozott értékek, a magyarsághoz való integrálódásuk¹⁸ is.)

Fentiekből is megállapíthatjuk tehát, hogy a barokk korstílus bölcsője a római katolikus egyház¹⁹ – Székesfehérvár pedig a barokk XVIII. századi virágkorában a római katolikus egyház egyik központi helyévé, 1777-ben püspöki székhellyé vált²⁰. Ugyanakkor a világi művészi életben (a királyi udvartól a városi polgárságig) is bevett művészeti irányzat lett – az építészetben, a szobrászatban, a festészetben, a zenében és az irodalomban. Várostörténet, város és környezet szempontjából kiemelendő a barokk építészet. A templomokat látványossá, lenyűgözővé kívánták tenni. A barokk paloták, főúri barokk kastélyok is nevezetessé váltak²¹ – a hitéletet és a tisztelettudó emberi jellemet erősítő monumentalitásuk által.

A barokk művészet alkotásai díszes, mozgalmas, zsúfolt motívumokban bővelkednek; jellemzőjük a bonyolult térszerkezet; a rendkívüli szín- és anyaggazdagság; az ünnepélyesség.²² (A bírálói ezt

⁹ Markó László: Általános történelmi fogalomgyűjtemény. Holnap Kiadó, Budapest, 1997. 38. o.

¹⁰ Kiss Géza: Egyetemes történelem 1640–1789. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999. 262-263. o.

¹¹ Say Géza: A barokk Székesfehérvár. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, Budapest, 1938. 7. o.

¹² Kovács Péter – Szelényi Károly: A barokk Székesfehérvárott. Magyar Képek – F. Szelényi Ház, Budapest–Veszprém, 1993. 6. o. V.ö. Lauschmann Gyula: Székesfehérvár története. II. kötet. Székesfehérvár Város Levéltára, Székesfehérvár, 1994. 5. o.

¹³ Say Géza: A barokk Székesfehérvár. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, Budapest, 1938. 5. o.

¹⁴ Kiss Erika – Lendvai Antal – Pinke Miklós: Lépten-nyomon a régi Fehérváron. Regia Rex, Székesfehérvár, 1995. 12. o.

¹⁵ Say Géza: A barokk Székesfehérvár. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, Budapest, 1938. 5. o.

¹⁶ Borbély Béla – Dávid Erzsébet: Székesfehérvár. Mágus Stúdió, [Bp.], 1993. 8. o.

¹⁷ Say Géza: A barokk Székesfehérvár. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, Budapest, 1938. 5. o.

¹⁸ Borbély Béla – Dávid Erzsébet: Székesfehérvár. MágusStúdió, 1993. 8. o.

¹⁹ Kiss Géza: Egyetemes történelem 1640–1789. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999. 262. o.

²⁰ Kiss Erika – Lendvai Antal – Pinke Miklós: Lépten-nyomon a régi Fehérváron. Regia Rex, Székesfehérvár, 1995. 12. o. ; Kovács Péter szerint Székesfehérvár legnagyobb jelentőségű XVIII. századi eseménye volt, amikor 1777-ben Mária Terézia püspöki székhellyé tette. (Kovács Péter – Szelényi Károly: A barokk Székesfehérvárott. Magyar Képek – F. Szelényi Ház, Budapest–Veszprém, 1993. 6. o.)

²¹ Kiss Géza: Egyetemes történelem 1640–1789. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999. 262-263. o.

²² Markó László: Általános történelmi fogalomgyűjtemény. Holnap Kiadó, Budapest, 1997. 38. o.

„túldíszítettség”-nek és „dagályosság”-nak szeretik mondani, az efféle kedvezőtlen jelzők azonban ma már túlhaladottak.)

Egy szó mint száz: a barokk szíveket megérintő művészet, az érzelmekre próbál hatni.

Ha barokk emlékekben bővelkedő várost kívánunk tanulmányozni, Székesfehérvár a legalkalmasabbak közé tartozik.

A barokk Székesfehérvárt bemutató könyvtárpedagógiai virtuális segédanyagnak küldetése van: azon művek sorába áll be, amelyek alkalmasak arra, hogy a magyar múlt nemes tanulságait hazafias érzülettől és hivatástudattól megihletve gyümölcsöztessük²³. E tanulságok a foglalkozáson résztvevő tanulókat arra indíthatják: műemlékvédő szemlélettel óvják, védjék, becsüljék az őket körülvevő épített környezetet, annak értékeit.²⁴ Ahogy az értékőr hálózatot életrehívó jelmondat figyelmeztet: „Minden településnek vannak értékei”.²⁵ Mennyire elmondhatják ezt magukról a székesfehérvári fiatalok! Tekintsék ezeket az értékeket szent helyeknek városukban, amely Sikósi Gyula régebbi időkre is visszatekintő szavaival: „A korabeli Európa egyik legnagyobb, legcsodáltabb városa, egyik legjelentősebb közlekedési csomópontja és kereskedelmi központja, Magyarország középkori fővárosa, koronázó városa, kontinensünk egyik legfontosabb szakrális helye, éppen ezért az akkori világ egyik leglátogatottabb helye volt a >>Szent Székesfehérvár<<, ahogy még egy százhusz évvel ezelőtt készült felsővárosi képeslap is nevezte.”²⁶

²³ Márki Sándor: Történet és történetírás. Franklin-társulat, Budapest, 1914. 129. o.

²⁴ Rózsa Péter: Város és környezet. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2004. 177-179. o.

²⁵ Értékekre hangolódva. – A nemzeti értékgyűjtés módszertani kézikönyve. Nemzeti Művelődési Intézet, Budapest, 2016. 64. o.

²⁶ Siklósi Gyula: Székesfehérvári szent helyek. 2. kötet. Lénia 2, Székesfehérvár, 2015. 12. o.

ELMÉLET, GYAKORLAT ; ESZKÖZÖK, MÓDSZEREK

A könyvtárpedagógiai munka a tanulói célcsoportra szabott gyakorlati feladatokban bővelkedik, ezzel teljesíti gyakorlatiasabb korunk korszerű módszertanra irányuló elvárását: rendelkezik olyan képanyaggal, didaktikus ábrázolási eszköztárral, amely alkalmas problémák-kérdések felvetésére és

megoldására²⁷. A korszerű módszertani megoldások korszerű médiatechnikai eszközhasználattal társulnak: digitális transzformációval²⁸ oldotta meg a Helyismereti és digitalizálási csoport, hogy a digitális világba beleszületett és azon szocializálódott új tanulói generációk kedvükre való módon sajátíthassák el a barokk korstílus és a székesfehérvári barokk mint lokálpatrióta érték tudnivalóit.

A feladatmegoldó ismeretszerzés és ismeret-elmélyítés elősegíti az elsajátítandó ismeretek tudatosabb rögzülését, gyakorlati tapasztalatok által élményszerűvé tett bevéődését a tanulók emlékezetébe.

Az elméleti jellegű szöveges felvezetések szövegértési munkadarabként köszönnek vissza a tanulók előtt álló feladatokban. Akár oly módon is, hogy a feladat már a tanulói emlékezetre hagyatkozhat az olvasott szöveg kapcsán.

A vizuális segédlet – statikus (állóképes) és dinamikus (mozgóképes) megoldásokat egyaránt alkalmazó²⁹, auditív zenei aláfestéssel ellátott segédlet – a maga valóságában teszi láthatóvá-tanulmányozhatóvá a barokk művészet székesfehérvári emlékeit a diákok számára. A szemléltetés módszertani eszközével segíti a tanulókat a történeti képzetalkotásban³⁰; erősíti a tanulók időbeli és térbeli tájékozódásra való képességét³¹ – márpedig a képzési eredményesség ez utóbbi mutatói külön pontozási szempontként jelennek meg az írásbeli érettségi feladatlapok esszéfeladatainál is. Jelen könyvtárpedagógiai munka bőséges képanyaga – az antikvár-jellegű képeslap-gyűjtemény – ha nem is tartozhat a barokk korstílus idejébe (ámbar az ún. neobarokkhoz már egészen rokonítható!) – a barokk képzőművészeti alkotások régies ábrázolásával alkalmas a korhűséghez közelítő megjelenítésre. Némely kép-példányok pedig ténylegesen korhű műalkotások az ábrázolt történelmi körülményeket illetően.

Az audiovizuális, mozgóképes szemléltetés általános objektív mérce alapján is színvonalat emelő tényező; a történelemtanítási metodika szemszögéből nézve pedig az oktatófilm a korhű megjelenítés kiemelten hatékony eszköze: segítségével a korstílust a maga hajdani valóságában tárhatjuk a tanulók elé. Ezért a filmkészítésnek nemcsak lehetősége, hanem oktatásmódszertani felelőssége, hogy feleljen meg az abszolút korhűség elvének: ne csupán a racionális-logikai megismerésben töltsön be szerepet, hanem – audiovizuális eszköztárával – éreztesse is a kor hangulatát, légkörét: tegye azt átélhetővé a tanulók számára, mintha ott jártak volna.³²

„Hiszen a pergőfilm nyújtotta élmény rendkívül közel áll a valóságos tapasztaláshoz”³³: „térben és időben tőlünk távoli eseményeket, régebbi korok gazdasági és társadalmi mozgásainak dokumentumait tudjuk a filmmel reprodukálni a tananyaghoz kötődő foglalkozáson”³⁴. Az oktatófilm

²⁷ Borovics György: Feladatmegoldató történelemtanítás az általános iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977. 40. o.

²⁸ Racsko Réka: Digitális átállás az oktatásban. Gondolat Kiadó, [Bp.], 2017. 9. o.

²⁹ Veress Judit: A történelemtanítás módszertanának pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 178. o.

³⁰ Vas Károly: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 82. o.

³¹ Vas Károly: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 44. o.

³² Incze Miklós: Az új iskolai történelmi szemléltető filmekről. 42-43. o. In: A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1970. 42-44. o.

³³ Szabó Sándor: A társadalomtudományi jellegű iskolai oktatófilmek módszertani kérdései. 31. o. In: A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1970. 30-34. o.

³⁴ Szabó Sándor: A társadalomtudományi jellegű iskolai oktatófilmek módszertani kérdései. 33. o. In: A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1970. 30-34. o.

tehát a filmművészeti megoldásokat és a film technikai eszközeit alkalmazza a pedagógiai cél megvalósítása érdekében; a film eszköztárát a pedagógiai célnak és módszereknek rendeli alá.³⁵

Jelen könyvtárpedagógiai mű oktatófilm-jellegű 18 perces audiovizuális bemutatója félúton van a *pergőfilm* és a *hangosított diasor*³⁶ megoldásai között. Nemcsak az ismeretet közlő – szöveges és képekkel ellátott – tartalommal biztosítja a korhűséget, hanem annak a metodikai elvárásnak is eleget tesz, hogy a tanulói megismerés folyamata is legyen korhű³⁷: virtuális séta, múzeumpedagógiai foglalkozásokat megalapozó feladatok formájában kognitív metodikai fogásokat vonultat fel. A képek mellett fokozatosan kiíródó – *pergő* – felirat hatékony mód a tanulói koncentrált figyelem lekötésére, s egyszersmind megfigyelési szempontokat is ad. A barokk zenei aláfestés szintén sokat segít abban, hogy a tanulók „meg tudják fogni” a kor hangulatát.

A módszertani szakirodalomban hangsúlyos az az álláspont, hogy „a fiatalok az ismeretek mélyebb elsajátítására és megismerési képességeik fejlesztésére csak aktív, önálló tevékenység útján képesek”.³⁸ (Az oktatófilmről ebben az összefüggésben olyan metodikai álláspont is létezik, amely szerint megfelelő feldolgozási /értelmi elemzési/ szempontok megadása nélkül a film akár zavaró is lehet.³⁹ Jelen esetben ilyen fel sem merül: a 18 perces audiovizuális bemutató funkciója, hogy a tanulók megfigyelési szempontokkal éljék át a barokk Székesfehérvár korstílusát.)

A szövegekhez és képekhez tartozó feladatok gondoskodnak arról, hogy a problémafelvető, oknyomozó, feladatmegoldató történelemtanítással a tanulókat motiváljuk: gondolkodjanak el a tananyagon⁴⁰, azonosuljanak vele, s ennek jóvoltából – a folyamatokba és az ok-okozati összefüggésekbe beleélve magukat – elmélyültebben ismerjék meg és sajátítsák el a barokk korstílust – székesfehérvári emlékeivel. A rögzítés foka ugyanis akkor a legmagasabb, ha a tanulók önállóan alkalmazni is tudják a tananyagot (legalább újraolvasva, de legjobb esetben emlékezetből!)⁴¹; tudatos ismeretszerzéssel és a felmerülő kérdések tudatos megoldásával dolgozva⁴². Jelen könyvtárpedagógiai munka szövegértési gyakorlatai, az olvasott szöveg után – lehetőleg emlékezetből – megoldandó feladatai ezt a célt valósítják meg. Így tehát az önálló tanulói munka arra vezet, hogy a tanulóknak céltudatos emlékezettel⁴³ maradnak meg a barokk művészet és konkrétan a székesfehérvári barokk tudnivalói. (Olyan feladattípusnak is helye van, ahol előzetes irányító kérdésekkel előzetesen adunk

³⁵ Bernáth János (szerk.): A történelem tanítása. – Gyakorlatok a történelemtanítás módszertanából. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 216. o.

³⁶ Csepela Jánosné – Horváth Péter – Katona András – Nagyajtai Anna: A történelemtanítás gyakorlata. Tantárgy-pedagógiai tankönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 211-215. o.

³⁷ Balázs Györgyné: A történelem tanítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992. 88. o.

³⁸ N.G. Dajri – F.P. Korovkin: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1985. 122. o.

³⁹ Bernáth János (szerk.): A történelem tanítása. – Gyakorlatok a történelemtanítás módszertanából. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 217. o.

⁴⁰ Borovics György: Feladatmegoldató történelemtanítás az általános iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977. 5. o.

⁴¹ N.G. Dajri – F.P. Korovkin: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1985. 132. o.

⁴² Veress Judit: A történelemtanítás módszertanának pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 82. o.

⁴³ N.G. Dajri – F.P. Korovkin: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1985. 131. o.

megfigyelési szempontokat a tanulóknak, hogy mire figyeljenek kiemelten a szöveg olvasásakor / a kép megfigyelésekor; mire keressenek választ a szövegben.⁴⁴⁾

Olyan feladattal is találkozhatunk (lásd: „*Fejlődő város*” című blokk: *Tudod-e, kik azok a zsellérek?*), ahol a tanulók nem a kapcsolódó forrásszövegből, hanem vagy korábbi ismereteikből, vagy pedig kereső-kutató leleményességükkel adhatják meg a választ. Az utóbbi eshetőség is elfogadható ez esetben, hiszen a korszerű módszertan szakirodalmában nagy jelentőséget tulajdonít a digitális, (elektronikus) információkeresési kompetencia-fejlesztésnek⁴⁵: a diákokra nézve is „alapképesség a sokoldalú információszerzés képessége és a korszerű könyvtárhasználói kultúra kialakítása”⁴⁶. A könyvtárhasználati vetélkedők jó alkalmat adnak erre, illetőleg a fejlődés megmértetésére.⁴⁷

E digitális feladatok tehát lehetőséget adnak a szövegértés-fejlesztő és kutatásalapú problémamegoldó tanulásra.⁴⁸

A korstílus – és képzőművészeti értéktára – kiválóan alkalmas a szövegértési, logikai, képszerű és érzelmi emlékezetfejlesztésre⁴⁹, esztétikai érzékfejlesztésre⁵⁰ egyaránt. E célok kivitelezését szolgálják a játékos feladatok, kvízkérdések, kép- és szövegtársító feladatok stb.

A didaktikus játékok megtanítják a tanulókat a tanultak gyors és logikus felidőzésére, a lényegfelismerésre, az összehasonlításra; képessé teszik a tanulókat az ismeretek szokatlan helyzetekben való felelevenítésére és alkalmazására; az önálló, kombinatív, rendszerező gondolkodásra, a hatékony tanulásra nevelik őket; integrálják a tanulók emlékezetében a külön-külön csoportosuló ismereteket.⁵¹

A könyvtárpedagógiai mű követi a feladatmegoldató történelemtanítás szokásos lépéseit: a feladat megkezdésével ismereteket közöl illetőleg kiadja a rövid szöveges olvasmányt; önálló tanulói munka

⁴⁴ Borovics György: Feladatmegoldató történelemtanítás az általános iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977. 41. o.

⁴⁵ Béres Judit: A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése. (Módszertani kötetek 4.) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 2019. 8. o.
<http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/45783/A+k%C3%B6nyvt%C3%A1rhaszn%C3%A1lat+%C3%A9s+az+inform%C3%A1ci%C3%B3keres%C3%A9s+fejleszt%C3%A9se.pdf/28b82590-d152-4051-9772-f82a47c770b0> Letöltés: 2020. 06. 26.

⁴⁶ Béres Judit: A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése. (Módszertani kötetek 4.) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 2019. 12. o.
<http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/45783/A+k%C3%B6nyvt%C3%A1rhaszn%C3%A1lat+%C3%A9s+az+inform%C3%A1ci%C3%B3keres%C3%A9s+fejleszt%C3%A9se.pdf/28b82590-d152-4051-9772-f82a47c770b0> Letöltés: 2020. 06. 26.

⁴⁷ Béres Judit: A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése. (Módszertani kötetek 4.) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 2019. 12. o.
<http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/45783/A+k%C3%B6nyvt%C3%A1rhaszn%C3%A1lat+%C3%A9s+az+inform%C3%A1ci%C3%B3keres%C3%A9s+fejleszt%C3%A9se.pdf/28b82590-d152-4051-9772-f82a47c770b0> Letöltés: 2020. 06. 26.

⁴⁸ Barátné Hajdu Ágnes – Béres Judit: Szövegértés-fejlesztés a könyvtárban. (Módszertani kötetek 3.) Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 2019. 19. o.
<http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/45783/Sz%C3%B6vegertes.pdf/4e03dac2-cf7d-4094-b56d-ea6f151d5965> Letöltés: 2020. 06. 26.

⁴⁹ N.G. Dajri – F.P. Korovkin: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1985. 131. o.

⁵⁰ Vas Károly: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 65-66. o.

⁵¹ Bernáth János (szerk.): A történelem tanítása. – Gyakorlatok a történelemtanítás módszertanából. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 503. o.

keretében elolvastatja; majd visszajelzést kér a tanulóktól – lehetőleg emlékezetből! – az általuk olvasottakról, fejlett és sokoldalú kérdéskultúrával – pl. feleletválasztási vagy sorbarendezési feladattal –; végül pedig következne a tanári ellenőrzés és korrekció⁵², amelyet a digitális program számítógépes hibajavítással igyekszik megvalósítani.

Az önálló munkára való képesség – amely az önművelődésre való képesség (mint egyik fontos képzési cél) előfeltétele⁵³ – nem jelent egyet az elszigetelődéssel: fontos reformpedagógiai elv az is, hogy a tanulóknak együtt megélt sikerélményekben legyen részük az ismeretek elsajátítása és alkalmazása során.⁵⁴ A székesfehérvári iskolások közösségi tevékenysége (a gyakorlat) ugyanis a megismerés olyan visszaigazolása, amely a közös értékrend és közös öntudat ápolását is szolgálja⁵⁵ a hazafias és székesfehérvári lokálpatrióta nevelési célú történelemtanításban. A közös munka a közjóért való ifjúsági társadalmi tevékenység⁵⁶ előszobája.

A tanulók együttes munkáltatása is jelen van tehát a könyvtárpedagógiai műben: páros munkára, csoportos munkára alkalmas feladattípusok segítik a tanulókat, hogy közös felemelő élményként őrizzék meg a barokk művészetről szóló foglalkozás és ismeretanyag emlékét.

Nevelési funkcióként a vetélkedő-jellegű feladatsor – „egészséges versenyfeszültséggel fűszerezett játékhangulatot teremtve” – megtanítja a diákokat „cselekedni, tevékenykedni, önmagán uralkodni, másokkal együtt munkálkodni, képességeit másokéval összemérni”.⁵⁷ Vitathatatlan, hogy a helytörténeti tárgyú emlékek történelemtanításban való felhasználása fokozottan alkalmas a legfontosabb nevelési célok elérésére: a szülőföldjüket óvó-féltő elődök példájára emlékezve, a helytörténeti adatok felhasználása sikeresen segíti tanulóink erkölcsi fejlődését.⁵⁸

A könyvtárpedagógiai mű a célcsoportot jelentő diákok közül az általános iskolások és a gimnazisták mellett a szakiskolai tanulókat is megszólítja pl. a *céhekről szóló feladattal*: a szakközépiskolai, szakmunkás tanulókat is – figyelemmel az e diákcsoportban specifikusan rejülő érdekeltségre, a témát számukra életközelivé téve⁵⁹ – őket érintő ággal bevonja e szép korstílus tanulmányozásába, a szakiskolákra vonatkozó szakképzés-orientált korszerű módszertan⁶⁰ közismereti területen történő érvényesítésével. A motiválás fontos kelléke, hogy – a tanulócsoporthoz szemponként megfelelően –

⁵² Borovics György: Feladatmegoldató történelemtanítás az általános iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest, 1977. 42. o.

⁵³ Veress Judit: A történelemtanítás módszertanának pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 83. o.

⁵⁴ Veress Judit: A történelemtanítás módszertanának pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 84. o.

⁵⁵ Vas Károly: A történelemtanítás módszertana. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 35. o.

⁵⁶ Veress Judit: A történelemtanítás módszertanának pedagógiai alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. 241. o.

⁵⁷ Bernáth János (szerk.): A történelem tanítása. – Gyakorlatok a történelemtanítás módszertanából. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981. 503-504. o.

⁵⁸ Annási Ferenc: A helytörténeti adatok felhasználása a történelem tanításában. 129. o. In: Szántó Imre (szerk.): A helytörténeti kutatások módszere és feladatai az oktató-nevelő munkában. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest, 1956. 118-154. o.

⁵⁹ Balázs Györgyné: A történelem tanítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992. 90. o.

⁶⁰ Módszertani útmutató a szakképzésben dolgozó oktatók teljesítményértékeléséhez: 5. Az oktatói értékelési rendszer terület- és szempontrendszerének része „A szakképzés-releváns korszerű módszertan”.

https://api.ikk.hu/storage/uploads/files/oktatoi_ertekeles_utm_kt_0428pdf-1588174037729pdf-1589192549781.pdf

Letöltés: 2020. 06. 23.

értelmet adunk a tevékenységüknek; el tudjuk fogadtatni velük, hogy amivel foglalkoztatjuk őket, az számukra hasznos és célszerű.⁶¹ Így biztosítható a tanulók és a tananyag közötti „jó kapcsolat”⁶², miközben a többi érdeklődőnek is örömeire szolgálhat az ismeretanyag sokoldalú megközelítése.

A szövegértés és az ismeretszerzés eredményét ellenőrző, problémafelvető kérdések és az ezekre adandó válaszok képekkel társulva mintegy applikációs vázlattal⁶³ teszik színesebbé a feladatmegoldató helytörténeti és művészettörténeti digitális oktatást. Az applikációs eszköztár a modern történelemtanítás része: a tanulók előtt szemléletes formában épülnek fel a megismert elemekből a történelmi fogalmak.⁶⁴ A történelmi, művészettörténeti jelenségek bemutatását, elemzését problémaszitációba helyezetten kezelve – a tanulók megismerő és feladatmegoldó aktivitással⁶⁵ finomíthatják a barokk Székesfehérvárról szerzett ismereteiket.

A könyvtárpedagógiai mű virtuális „művelődéstörténeti játszóház”-at valósít meg, így egészítve ki az iskolai lehetőségeket⁶⁶, közelebbi kapcsolatot létesítve a könyvtár (a könyvtárosok) és a tanulók között, elfogadtatva a tanulók előtt a könyvtárosok pedagógiát / pedagógusokat segítő szerepét⁶⁷; szervezettebb és koncentrált együttműködésre motiválva a nevelőtestület tagjait is⁶⁸.

Végeredményképpen – a Helyismereti és digitalizálási csoport összegzése szerint:

„2020 tavaszára elkészült egy könyvtári mobilalkalmazáshoz összeállított 4 db különböző „játékelemet” tartalmazó csomag.

Ennek részei:

- 1. virtuális séta Székesfehérvár belvárosában (címe: Barokk emlékek Székesfehérváron) – Totó a virtuális sétához kapcsolódóan*
- 2. Rejtőzködő képek című játék (satírozós játéktípus)*
- 3. A barokk Székesfehérvár – Várostörténet dióhéjban (vegyes játékok)*
- 4. NemCsak okosan! (3 nehézségi fokozatú kvíz – helyesen és gyorsan kell megválaszolni a kérdéseket).*

Ezzel párhuzamosan exeLearning szerkesztővel html formátumú e-tananyag is készült.”

⁶¹ Cs. Bogyó Katalin – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez. KTE (Könyvtárostánárok Egyesülete), Budapest, 2012. 57-58. o.

⁶² Balázs Györgyné: A történelem tanítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992. 90. o.

⁶³ Csepela Jánosné – Horváth Péter – Katona András – Nagyajtai Anna: A történelemtanítás gyakorlata. Tantárgy-pedagógiai tankönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 357. o.

⁶⁴ Szebenyi Péter: Történelmi applikáció az 5. és 6. osztályban. 55. o. In: A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1970. 55-65. o.

⁶⁵ Szebenyi Péter: Történelmi applikáció az 5. és 6. osztályban. 61. o. In: A televízió és a film felhasználásának módszertani kérdései. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1970. 55-65. o.

⁶⁶ Antal Teréz: Művelődéstörténeti játszóház. 45-46. o. In: Trencsényi László – Várad István (szerk.): Tapasztalatcsere 14. Gyerekek, évszázadok, kalandok. – Történelmi játékok módszertani gyűjteménye. Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1986. 45-51. o.

⁶⁷ Cs. Bogyó Katalin – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez. KTE (Könyvtárostánárok Egyesülete), Budapest, 2012. 150. o.

⁶⁸ Cs. Bogyó Katalin – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez. KTE (Könyvtárostánárok Egyesülete), Budapest, 2012. 161. o.

Ha előzetes rövid táblázatkezdeményben kellene illusztrálni a projekt megvalósítási programját, megtehető ekképpen⁶⁹:

Témakör / órakeret	Fogalmak	Eljárások, módszerek	Tanulói tevékenységek	Eszközök	Teljesítmény
A barokk művészeti korstílus és annak székesfehérvári megjelenési formái. (2 x 60 perces időkeretben)	A barokk korstílushoz kapcsolódó történelmi és művészet-történelmi fogalmak tára.	Egyéni munka, páros munka, csoportmunka. Szövegelemzési, képmegfigyelési és értelmezési tevékenységet igénylő játékos feladatok, kvízkérdések, színező-satírozó feladatok.	Olvasás, megfigyelés, interpretáció, probléma-megoldás. Kutató tevékenységek, kutatómunkára való képesség fejlesztése.	Az audio-vizuális oktatásra és digitális feladat-megoldásra megteremtett oktatási környezet. Virtuális ismeret-terjesztő és feladat-megoldató eszközök.	A feladatsor megoldása (a foglalkozás pozitív légkörével és a feladatok változatos jellegével gondoskodva arról, hogy ne „tippeléssel”, hanem tényleges munkával érjenek a végére a tanulók).

Hiszünk abban, hogy a barokk, ezen belül a székesfehérvári barokk emlékei is olyan információforrást jelentenek, amelyek ismerete hozzátartozik a helyi és a hazai társadalomban való aktív jelenlét és részvétel alapjaihoz. A Vörösmarty Mihály Könyvtár biztosítja az ehhez szükséges modern tanulásirányítási eszköztár követelményeit⁷⁰: a Helyismereti és digitalizálási csoport által életre hívott korszerű *elektronikus (digitális) tanulási környezetet*⁷¹ – a valós környezet tanulmányozásához; ezzel hozzájárulva ahhoz is, hogy „a könyvtári rendszer jobb hatáskörrel szolgálja a minőségi oktatást, az olvasási, szövegértési és digitális kompetenciák fejlesztését, a hiteles információforrások megismerését”.⁷²

Jelen mű hasznosíthatósága sokoldalúan ajánlható: könyvtárhasználati óra, könyvtárhasználatra épülő szaktárgyi tanóra éppúgy megvalósítható belőle, mint valamely tanórán kívüli tevékenység: szakkör tartása, tehetséggondozás, vetélkedő szervezése; tanárjelölt hallgatók módszertani felkészítése.⁷³

Székesfehérvár, 2020. 07. 15.

Gáber Gusztáv történelem–földrajz szakos tanár

⁶⁹ Cs. Bogyó Katalin – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez. KTE (Könyvtárostánárok Egyesülete), Budapest, 2012. 144. o. alapján

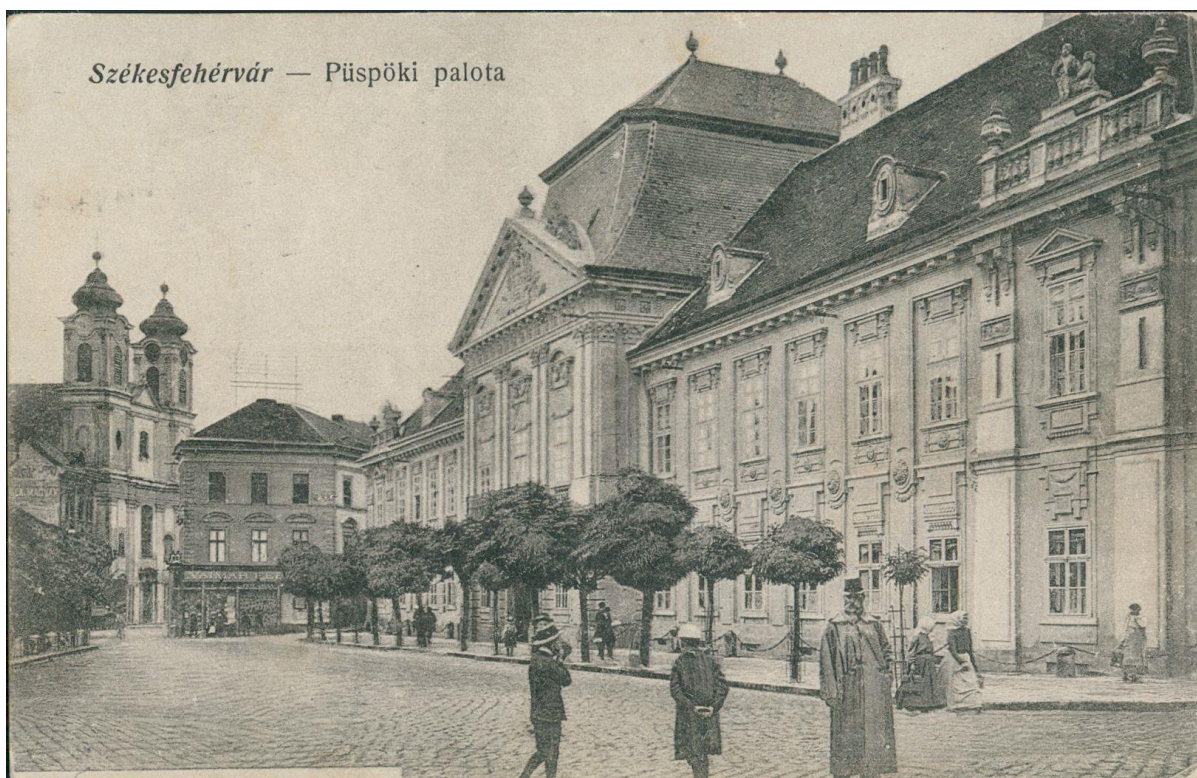
⁷⁰ V.ö. Racsko Réka: Digitális átállás az oktatásban. Gondolat Kiadó, [Bp.], 2017. 17-19. o.

⁷¹ Racsko Réka: Digitális átállás az oktatásban. Gondolat Kiadó, [Bp.], 2017. 21. o.

⁷² Barátné Hajdu Ágnes – Béres Judit: A digitális kompetencia fejlesztése a könyvtárakban. (Módszertani kötetek 1.). Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 2019. 3. o.

<http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/45783/Digit%C3%A1lis+kompetencia+fejleszt%C3%A9se+a+k%C3%B6nyvt%C3%A1rban.pdf/fd9aba54-98d1-4bf4-ab3a-7a7a897fc1ac> Letöltés: 2020. 06. 26.

⁷³ Cs. Bogyó Katalin – Dán Krisztina – Dömsödy Andrea: Útmutató a gyakorlóiskolák könyvtárainak szolgáltatásfejlesztéséhez. KTE (Könyvtárostánárok Egyesülete), Budapest, 2012. 56. o., 60-61. o.

Székesfehérvár – püspöki palota

